

ПАРАДИГМАТИЧНІ УГРУПУВАННЯ ВІДДІЄСЛІВНИХ ПОХІДНИХ З КАТЕГОРІАЛЬНИМ ЗНАЧЕННЯМ АКТИВНОГО РУХУ В СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Л.В. Щигло

У статті розглядаються парадигматичні угруповання віддієслівних похідних з категоріальним значенням активного руху в сучасній німецькій мові, зокрема, словотвірна пара, словотвірна парадигма, словотвірне гніздо.

Вивчення словотворчого потенціалу дієслівних основ привертає увагу сучасних лінгвістів з точки зору ономасіології. **Об'єктом** даної статті є віддієслівні похідні з категоріальним значенням активного руху в сучасній німецькій мові. **Предметом** дослідження статті - парадигматичні угруповання віддієслівних похідних з категоріальним значенням активного руху в сучасній німецькій мові, зокрема, словотвірна пара, словотвірна парадигма, словотвірне гніздо.

Словотвірне гніздо (СГ) – складна цілісна система, що є наслідком упорядкування взаємозв'язків та відношень між спільнокореновими словами. У визначенні структури СГ у сучасному мовознавстві сформувалися різні підходи. На думку О.І. Мойсєєва, можна визнати й однослівні гнізда (для їх назви він пропонує використовувати терміни „потенційне гніздо”, „гніздо-слово”), подібно до того, як у математиці визначають одночленні множини [1, 282]. Кореневі слова-одинаки, що не стали твірними, В.Г. Головін називає словами з мінімальним дериваційним рангом [2, 215]. Інші дослідники (Л.В. Чурсіна [3, 78], О.М. Тихонов [4, 40], думку яких ми підтримуємо, вважають, що мінімальною одиницею словотвірного гнізда є **пара слів**: твірне та його похідне, які пов'язані між собою формально й семантично. У формальному вираженні похідне являє собою єдність твірного та форманта. Значення похідного формується на основі семантики твірного, проте відомо, що існує і зворотний зв'язок, який визначає реверсивну функцію дериватів, так званих ремотиваторів. О.І. Мойсєєв, приміром, зазначає: „Центральною, визначальною ланкою словотвірної пари є похідне слово, а не твірне, оскільки саме похідне слово „шукає” своє твірне, а не навпаки” [5, 86].

Твірні й похідні слова поєднують не будь-яке спільне значення, не будь-яка спільна ідея, закладена в корені слова і властива всім спільнокореновими словам, а конкретне лексичне значення, характерне твірним. Похідне слово не завжди прямо пов'язане з твірним своїми словниковими значеннями. Значення твірного слова, що є базовим для похідного, підлягає переосмисленню, метафоризації. Більшість похідних слів у мові виникає на основі прямих, номінативних значень твірного. Прямі значення мотиватора слугують сполучною ланкою між спільнокореновими словами в СГ і підтримують їхню семантичну спорідненість. Похідні слова виникають і розвиваються не тільки на основі прямих значень, вони засвоюють і переносні. Частина дериватів може співвідноситися з твірним словом у прямих і переносних значеннях, інша частина – або в переносному, або в прямому значенні. Зрідка похідні основи утворюються тільки на базі переносних значень твірних. Наявність спільного семантичного елемента, семантична вмотивованість похідного слова основою твірного є важливою умовою об'єднання їх у словотвірну пару. Тільки формальна близькість двох слів ще не створює підстав вважати їх словотвірною парою. Отже, до словотвірних пар належать такі утворення, які мають спільні елементи в своїх значеннях і можуть бути виявлені за певними зовнішніми показниками, реальними зв'язками слів.

Межі СГ рухомі: воно може поповнюватися новими словами за порівняно короткий проміжок часу, і, навпаки, слова в гнізді часто переміщуються з центру на периферію чи зовсім виходять з нього. Оскільки СГ перебуває постійно в русі, то в них може бути активна лексика, маловживані слова, застарілі слова. У тому самому

СГ може бути репрезентовано стилістично марковану лексику (нейтральні, книжні, розмовні, просторічні слова), термінологічні й нетермінологічні слова. Гніздо може складатися тільки з термінологічних слів, тобто належати до термінологічної підсистеми мови. Вихід певних слів із гнізда, відособлення від спільнокореневих слів відбувається найчастіше внаслідок їх семантичної декореляції, втрати смислових зв'язків між ними, а тому вже немає змоги витлумачити одне слово через інше в словотвірних парах.

Глибину словотвірного гнізда становлять *ступені похідності*, які є послідовно розташованими рядами утворених за допомогою афіксів (з нульовим також) слів від твірної основи. Місце деривата у словотвірному гнізді визначає ступінь його похідності, тобто кількість словотвірних актів, що відділяють похідне від *вершини* словотвірного гнізда, яка є основою кожного гнізда, центральним компонентом, від якого йдуть зв'язки (семантичні та формальні) до інших компонентів. До того ж може бути відсутньою теоретично можлива чи умовна посередня ланка словотвірного процесу, проте його перший ступінь, його вихідний (початковий) пункт не може бути відсутнім.

Отже, словотвірне гніздо має чітко визначену будову, і кожний його елемент (слово) займає в ньому місце, яке передбачено мовною системою і закріплено нормою. Побудова дериваційного гнізда ґрунтується на принципі ієрархії, тобто послідовного підпорядкування одних одиниць іншим. Компоненти словотвірного гнізда семантично і структурно залежать один від іншого. Як виявило дослідження дієслівних основ з категоріальним значенням активного руху, вони, характеризуючись різною словотвірною активністю, формують і різні словотвірні гнізда: такі, що мають глибину від одного до десяти і більше слів. Найбільшою словотвірною активністю відзначаються непохідні дієслівні основи *geh-*, *komm-*, *lauf-* та інші. Меншу, або навіть абсолютно мінімальну, словотворчу потенцію мають непохідні дієслівні основи з категоріальним значенням активного руху *gas-*, *streich-* та інші, похідні запозичені з французької та англійської мов *defil-*, *jump-* та інші, оскільки вони формують гнізда, глибина яких становить один дериваційний крок.

На вертикальному зрізі основною одиницею є *словотвірна парадигма (СП)*. Уперше СП як особливу одиницю дериватології було теоретично обґрунтовано у працях Р.С. Манучаряна [6, 122] і О.А. Земської [7, 71]. У своїх лінгвістичних студіях цим поняттям послуговувалися О.М. Тихонов [8: 81], В.В. Лопатін [9, 49]. На доцільність введення поняття СП, потребу його використання для аналізу словотвірної системи мови також вказували Ю.О. Гінзбург, Л.П. Клобукова, Н.С. Юсупова, О.С. Кубрякова, Н.І. Мігірина, Т.С. Морозова, Г.П. Нецименко, І.А. Пугачов та ін., які з'ясували структурно-семантичні особливості одиниці дериваційної системи. Поняття СП було введено внаслідок пошуків вияву системності мови на всіх її структурних рівнях та з потребою виокремити комплексну одиницю, що має системотвірну функцію. Визначення словотвірної парадигми в сучасній дериватології є досить проблемним: її тлумачать і як сукупність дериватів із спільним компонентом (твірною основою чи формантом), і як набір похідних, що мають ту саму твірну основу й перебувають на одному ступені деривації, і як ланцюжок спільнокореневих дериватів, розташованих у такій послідовності, що кожне похідне виступає твірним для наступного, і як набір словотвірних структур, які реалізують одну словотвірну категорію, і як сукупність похідних однієї частини мови, що перебувають у відношеннях безпосередньої мотивації з тією самою твірною основою. Різноманітність наведених дефініцій зумовлена вибором різних засад уподібнення похідних як членів одного парадигматичного ряду. Найбільш поширеним у сучасному словотворі стало визначення, згідно з яким словотвірна парадигма – це набір похідних, мотивованих тією самою твірною основою, на одному ступені словотворення. Кожна конкретна словотвірна парадигма є дериваційною мікросистемою, взаємопов'язані та взаємозумовлені компоненти якої утворюють певну єдність і цілість. Словотвірну

парадигму мають усі слова дериваційного гнізда, які беруть участь у словотворенні і виступають як твірні. У гнізді стільки словотвірних парадигм, скільки твірних. Невершинні деривати зазвичай поступаються словам-вершинам у творенні похідних. Ця закономірність поширюється на більшість непохідних і похідних слів. Різні типи похідних виявляють неоднакові словотворчі можливості, приміром, афіксальні утворення за цією ознакою мають перевагу над складними словами. Слова, що належать до різних частин мови, мають так само різний словотворчий потенціал. Як зазначає О.А. Земська, СП дієслова та прикметника, тобто частин мови, що називають процесуальну й непроцесуальну ознаку, мають подібні риси, якими вони відрізняються від структури СП іменника. Ці спільні риси полягають у наявності субстантивного блока із значенням „абстрактна дія” в складі парадигм дієслова та „абстрактна ознака” в СП прикметника. Окрім цього, подібні вони наявністю типів прикметників і дієслів із значенням „кількісної модифікації ступеня визначення ознаки” [7, 15].

Компоненти словотвірної парадигми пов'язані між собою за змістом і формують семантичну єдність, яку зумовлюють члени словотвірної парадигми, що сходяться до спільного твірного, яке визначає їхню лексичну семантику. Проте похідні виражають різні відтінки значення твірного, незалежно від іншого компонента парадигми, чим відрізняються від членів словотвірних пар і словотвірних ланцюжків, для яких характерні відношення залежності, оскільки значення твірного (повністю або частково) обов'язково входить у семантику похідного. Деривати, що утворилися від того самого твірного, можуть спиратися на різні його лексичні значення.

Між твірною і похідною основами встановлюються певні формально-семантичні відношення. По-перше, похідна основа семантично мотивується твірною, тобто складніша за змістом, ніж твірна; за формою вона також є здебільшого складнішою (враховуються і нульові словотвірні афікси). По-друге, похідна основа за формою складніша, ніж твірна, а за змістом вони однакові, відмінність їх у частиномовній належності. По-третє, похідна й твірна основи однаково складні за формою, але за змістом похідна мотивується твірною і складніша за останню. По-четверте, похідна й твірна основи однаково складні як за формою, так і за змістом, і належать до однієї частини мови. Іменники, що позначають осіб жіночої статі, мають похідні основи; вони постали від спільнокореневих слів, які позначають осіб чоловічої статі, – у німецькій мові іменники жіночого роду не утворюються безпосередньо від іменників, що позначають неістот. Нарешті, зіставляючи двоє спільнокореневих слів, тотожних за змістом, але з різним стилістичним забарвленням, стилістично маркованим завжди є похідне.

Похідну основу може мотивувати не одна, а дві твірні основи. Такі відношення називають *відношеннями множинної похідності*, або *мотивації*. Від полімотивації слід відрізнити явище омонімії словотвірної форми: тотожні за своїм фонемним складом похідні мотивуються декількома твірними основами залежно від їхніх значень. Твірна основа може входити до складу похідної в усіченій формі, що є наслідком історичних фонетичних процесів.

Отже, поняття парадигми лексично зумовлене, оскільки всі члени словотвірної парадигми мають спільну семантику, визначену твірним словом. Саме наявність у членів ряду спільної семантики дає змогу точніше встановити структурно-семантичну складність похідних, їхні постійні словотвірні значення, зумовлені місцем у парадигмі.

Розрізняють конкретні й типові словотвірні парадигми. Підставою для цього послугувала двоплановість конкретної СП: по-перше, творення дериватів зі спільним словотвірним значенням за допомогою різних словотворчих засобів; по-друге, властивість слів тієї самої лексико-граматичної чи лексико-семантичної групи формувати парадигми, що містять різну кількість дериватів.

Конкретна СП об'єднує похідні слова, утворені від вершини на першому ступені деривації. Слово-вершина перебуває у відношеннях словотвірної похідності з іншими

її членами, тобто кожен член СП відрізняється від вихідного слова певним семантичним компонентом, вираженим словотворчим афіксом. Конкретна СП становить єдність двох елементів – постійного та змінного: постійними виступають щодо плану змісту семантика твірного слова, щодо плану вираження – твірна основа; змінними є словотвірні значення і словотвірні афікси або засоби, функціонально подібні до них.

Члени конкретної СП перебувають у відношеннях кодеривації, оскільки вони є семантично рівноправними величинами, незважаючи на те, що мають спільний елемент у значенні, який дає змогу чітко визначити структурно-семантичні особливості похідних, їхні словотвірні значення. Семантична незалежність членів конкретної СП відрізняє їх від інших комплексних дериваційних одиниць, зокрема словотвірних ланцюжків, компоненти яких є семантично залежними.

Основними параметрами конкретної СП є її протяжність та глибина місця, або позиції. Ураховуючи частиномовну належність похідних, у структурі СП виділяють *блоки* (часто їх називають *зонами*, *підпарадигмами*, *малими парадигмами*, які містять похідні тієї самої частини мови. Поняття блоку СП ґрунтується на спільності загальнокатегорійної семантики низки дериватів. Протяжність СП визначають за кількістю частиномовних блоків, словотвірних значень та дериватів, які ці значення актуалізують. За ознакою протяжності СП мовознавці поділяють на такі типи: 1) нульові СП (властиві лексемам, які не беруть участі у словотвірних процесах, від них не утворюються нові слова); 2) однозонні СП (мають одну частиномовну зону (блок)); 3) двозонні СП (складаються з двох зон (блоків) дериватів); 4) тризонні СП (об'єднують три зони (блоки) похідних); 5) чотиризонні СП (мають у своєму складі чотири частиномовні зони (блоки)).

Отже, конкретна словотвірна парадигма – це упорядкована сукупність дериватів, об'єднаних на основі частиномовної належності похідних слів.

Глибину СП як одиниці, що відображає породжувальну здатність твірних слів, визначає кількість структурно різнотипних дериватів у межах окремого *словотвірного значення* (СЗ). У мовознавстві й понині тривають пошуки визначення поняття СЗ, оскільки це явище є досить складним. У загальному вигляді словотвірне значення характеризують такі складові: 1) семантичне співвідношення твірного та похідного слів; 2) значення словотворчого форманта; 3) значення твірного й похідного слів залежно від їхньої частиномовної належності; 4) морфологічні зміни на морфемному шві. Взаємодія цих компонентів формує уявлення про дериваційне значення, що виникає в похідних словах. Науковці-дериватологи схарактеризували такі підходи у визначенні СЗ, як *асинтаксичний* та *синтаксичний*, *вузький* і *широкий*.

Асинтаксичний підхід окреслює СЗ за допомогою категорійних (частиномовних) і лексичних властивостей твірного та похідного слів, синтаксичний трактує його як семантичну схему висловлювання або як компонент граматичної будови словосполучення чи речення, до складу яких входить твірне слово.

У широкому розумінні СЗ – це загальнокатегорійне значення слів, об'єднаних одним словотвірним типом, що ґрунтується на семантичному співвідношенні твірної та похідної основ, тобто це спільне значення для похідних певного типу. Вузький підхід характеризує СЗ як елемент значення похідного слова, яким воно відрізняється від твірного.

Залежно від способів словотворення та ономазіологічних категорій дериватологи виділяють такі типи СЗ: 1) *мутаційне* – значення похідного слова, що відрізняється від значення твірного за допомогою форманта (gehen → *m Geher*); 2) *модифікаційне* – значення похідного слова, яке відрізняється від твірного стилістичними відтінками, а не загальною семантикою (kommen → *ankommen*); 3) *транспозиційне* – значення похідного слова, що відрізняється від значення твірного частиномовним, а не номінативним характером (rennen → *f Rennerei*).

Отже, словотвірне значення похідного слова – це узагальнене значення, спільне для певного лексико-семантичного розряду слів, виражене за допомогою словотвірної форми, і ґрунтується на основі відношення однотипних похідних до відповідних твірних слів. СЗ виражають різні мовні засоби залежно від способу словотвору: за афіксального словотворення дериваційне значення виражає афікс (серед них і нульовий), а також відповідний тип твірної основи. Проте СЗ слова не обмежується значенням афікса, хоч він і допомагає з'ясувати значення деривата, – лише поєднання семантики основи та афікса характеризує СЗ похідного слова.

На противагу конкретній СП у мовознавстві було введено поняття *типової словотвірної парадигми* (ТСП), щоб виявити закономірності в будові СП. СП, які мають однаковий або подібний набір похідних, об'єднуються в один тип, утворюючи одну ТСП. Набір похідних у ТСП не збігається з набором похідних у конкретній СП, оскільки ТСП становить узагальнення всіх СП певної структури, які існують у мові. Семантичну основу ТСП становить набір СЗ. Те саме СЗ в різних СП, що входять до однієї ТСП, може виражатися за допомогою різних формантів. Це не заважає СП, до складу яких входять такі утворення, належати до тієї самої ТСП, оскільки такі похідні, хоч і мають різні формальні показники, посідають у парадигмі те саме місце. І навпаки, похідні слова, що зовні подібні, інколи займають у СП різні позиції, тому що виражають різні СЗ.

Говорячи про однаковий набір похідних у СП, що становлять одну ТСП, слід наголосити на тому, що всі похідні в усіх позиціях можуть не збігатися, оскільки в окремих СП під впливом різноманітних чинників ті чи інші їх потенції можуть виявитися нереалізованими. Відсутність чіткої регулярності в СП найчастіше зумовлена впливом лексики або пов'язана з лексико-граматичними властивостями твірних основ, взаємодією різних мовних та позамовних чинників в історії мови, а також відсутністю суспільних потреб у певних утвореннях.

ТСП, на думку В.В. Грещука, можна визначити і як сукупність словотвірних категорій, сформованих похідними на базі твірних тих чи тих класів слів [10, 18], тому конститuentами ТСП виступають *словотвірні категорії*.

Цей термін було введено чеським дериватологом М.Докулілом, який наголошував на тому, що словотвірна категорія відрізняється від словотвірного типу відсутністю спільного форманта (дериватора), який є засобом вираження СЗ [11, 203]. У мовознавстві є різні підходи до визначення словотвірної категорії як комплексної одиниці системи словотвору. По-перше, її визначають як сукупність дериватів, що виражають спільне СЗ за допомогою різних словотворчих формантів. По-друге, відомий погляд, згідно з яким у визначенні словотвірної категорії враховано не лише СЗ і спосіб словотворення, але й частиномовну належність твірних.

Отже, на думку вчених, основним критерієм виділення словотвірної категорії є спільність СЗ, тоді як засоби його вираження не завжди беруть до уваги. Словотвірну категорію визначають не в одному, а в межах декількох СГ водночас, оскільки це абстрактна одиниця, що виконує систематизувальну функцію.

Як показали результати дослідження, типова словотвірна парадигма дієслів на позначення активного руху має чотири блоки: 1) субстантивний – «ім'я діяча» (наприклад, m Schwimmer); «ім'я абстрактної дії» з підгрупами «процесу дії» (наприклад, f Lauferei) та «результату процесу» (m Ausgang); 2) вербальний – «просторова модифікація дії» (наприклад, durchkriechen) «часова модифікація дії» (наприклад, anlaufen) 3) ад'єктивний – «адективація ознаки» (наприклад, begehbar); 4) адвербіальний – «адвербіалізація ознаки» (наприклад, flugs).

Кожну словотвірну категорію формує сукупність *словотвірних типів*. Словотвірний тип – це формально-семантична схема побудови похідних слів, мотивованих твірними словами певної частини мови, за допомогою того самого словотворчого форманта з тим самим значенням. Похідні слова одного словотвірного типу характеризуються такими ознаками: 1) похідністю від слів однієї частини мови; 2) тотожним словотворчим формантом (за значенням і структурою); 3) спільністю

способу словотворення (тобто спільністю формального зв'язку між твірним і похідним); 4) тим самим СЗ (тобто спільністю семантичного зв'язку між твірним і похідним). У мовознавстві виокремлюють високопродуктивні (за зразками яких активно утворюються нові слова), малопродуктивні (які рідко поповнюються новими словами) та непродуктивні (ті, що об'єднують закриті списки слів) словотвірні типи залежно від впливу на них мовних і позамовних чинників. Розмаїття словотвірних типів сприяло появі їх класифікацій, в основі яких лежать різні критерії.

За частиномовною належністю твірного та похідного слів словотвірні типи поділяють на *транспозиційні* (формант змінює частиномовну належність деривата, а не його номінативне значення) та *нетранспозиційні* (формант змінює номінативне значення похідного слова незалежно від його частиномовної належності). Такий поділ є актуальним для лексичної деривації, бо галузь синтаксичної деривації належить до транспозиційних словотвірних типів, оскільки для неї характерний процес переходу з однієї частини мови в іншу.

У словотворі набула поширення ідея розрізнення *мутаційних* та *модифікаційних* словотвірних типів. М.Докуліл, автор цієї ідеї, в основу класифікації поклав характер лексичного значення твірного та похідного слів. На його погляд, модифікаційними є словотвірні типи, у яких семантика твірного слова зазнає часткової зміни в похідному, а мутаційні словотвірні процеси сприяють виникненню абсолютно нового лексичного значення на ґрунті старого. До модифікаційних словотвірних типів належать такі похідні деривати: 1) слова з афіксами суб'єктивної оцінки; 2) одиничні та збірні іменники; 3) іменники, що є назвами осіб жіночого роду, утворені від іменників – назв осіб чоловічого роду; 4) іменники зі значенням недорослості; 5) префіксально-суфіксальні дієслова на позначення кількісно-темпоральних ознак процесів; 6) прикметники зі значенням неповноти ознаки. Визначальною прикметою мутаційних словотвірних типів є те, що „денотативна віднесеність похідного не збігається з денотативною віднесеністю твірного”, тобто поява похідних зумовлена потребами мови в нових назвах об'єктів дійсності. Деривати мутаційних типів подібно до похідних лексичної деривації можуть належати до тієї самої частини мови, що й твірні слова, або ж – переходити в іншу частину мови.

Отже, поняття похідності є визначальним для словотворення, оскільки співвідношення похідних і твірних основ становить сутність механізму дериватів. Вивчення характерних прикмет словотвірної парадигми як комплексної одиниці, що відображає системну організацію словотвору, дає підстави визначити її як упорядковану сукупність похідних одного ступеня творення, об'єднаних спільною твірною основою і протиставлених словотворчими формантами. Особливості словотвірної парадигми зумовлені її частиномовною структурою, набором словотвірних значень похідних у межах окремого частиномовного блоку, а також словотвірними моделями, які реалізують це значення. Словотвірна парадигма відображає породжувальну здатність як окремого твірного слова, так і словотвірну потужність структурно-семантичних класів твірних слів.

SUMMARY

The article explores paradigmic groups of verbal derivatives with catigoric meaning of active movement in Modern German, such as word-building pair, word-building paradigm, word-building nest.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Моисеев А.И. Основные вопросы словообразования в современном русском литературном языке: Учебное пособие. – Ленинград: Изд-во Ленингр. ун-та, 1987. – 207 с.
2. Головин В.Г. Иерархия комплексных единиц СГ // Актуальные проблемы русского словообразования: Сб. научн. ст. / Самарканд. гос. пед. ин-т. – Ташкент: Укитувчи, 1985. – С.213-216.

3. Чурсіна Л.В. Словотвірна валентність основ французького походження в сучасній українській літературній мові: Дис. ... канд. філол. наук. – Харків: Харківський держ. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди, 1998. – 307 с.
4. Тихонов А.Н. Словообразовательный словарь русского языка: В 2-х т. – М.: Русский язык, 1985. – Т.1. – С. 36-50.
5. Моисеев А.И. Словообразовательная цепь как разновидность словообразовательной парадигмы // Русская словообразовательная синтагматика и парадигматика: Сб. научн. тр. – Краснодар, 1991. – С. 84-91.
6. Манучарян Р.С. Некоторые вопросы сопоставления словообразовательных категорий (на материале русского и армянского языков) // Вопросы семантики: Тезисы докладов. – М.: Ин-т востоковедения АН СССР, 1971. – С. 121-123.
7. Земская Е.А. Структура именных и глагольных словообразовательных парадигм в русском языке // Актуальные проблемы русского словообразования. – Ташкент, 1982. – С.14-17.
8. Тихонов А.Н. Проблемы составления гнездового словообразовательного словаря современного русского языка. Курс лекций. – Самарканд: Самарканд. гос. ун-т им. Алишера Навои, 1971. – 387 с.
9. Лопатин В.В. Словообразование как объект грамматического описания (концепция и методы) // Грамматическое описание славянских языков. – М.: Наука, 1974. – С. 47 – 60.
10. Грещук В.В. Поняття словотвірної парадигми в сучасній дериватології // Мовознавство. – 1985. – № 1. – С. 21 – 27.
11. Dokulil M. Tvoření slov v češtině. Teorie odvozování slov. – Praha: Nakladatelství československé Akademie věd., 1962. – Sv. 1 – 263 s.

Надійшла до редакції 11 грудня 2007 р.